

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА”
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
7.050107 – "ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА"

КРЕМЕНЧУК 2010

Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни
“Економічна діагностика” для студентів денної та заочної форм навчання зі
спеціальності 7.050107 – “Економіка підприємства”

Укладач: асист. Д. Б. Лозовик

Рецензент д.е.н., проф. С.В. Дідур

Кафедра економіки

Затверджено методичною радою КНУ імені Михайла Остроградського

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2010 р.

Заступник голови методичної ради

доц. С.А. Сергієнко

З М І С Т

Вступ.....	4
Перелік практичних занять.....	5
Практичне заняття № 1. Конкурентне середовище підприємства та методи його оцінювання.....	5
Практичне заняття №2. Діагностика конкурентоспроможності підприємства.....	8
Практичне заняття № 3. Визначення конкурентоспроможності продукції підприємства на ринку.....	13
Практичне заняття № 4. Методи оцінювання ринкової вартості підприємства та діагностики майна.....	16
Практичне заняття № 5. Діагностика системи управління підприємства.....	20
Практичне заняття № 6. Організація та проведення діагностики виробничого потенціалу підприємства.....	24
Практичне заняття № 7. Оцінка фінансового стану підприємства.....	28
Практичне заняття № 8. Оцінка та діагностика економічної безпеки підприємства.....	33
Список літератури.....	37

ВСТУП

В умовах ринкових відносин економічна діагностика підприємства допускає всебічне вивчення технічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції, що випускається, забезпеченості виробництва матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами, а також ефективності їх використання.

Головною метою навчальної дисципліни "Економічна діагностика" є вивчення теоретичних основ і практичних аспектів діагностики підприємства. Мета вивчення курсу – надання знань студентам про використання методичного апарату та інструментарію економічної діагностики для визначення стану підприємства.

Загальна задача курсу "Економічна діагностика" – надання студентам теоретичних та практичних знань у галузі економіки, навичок застосування економічної діагностики для забезпечення ефективного управління підприємством.

Курс складається з теоретичної (лекції) та практичної (семінари) частин. Лекції з курсу дають основні установки, ряд питань носять проблемний, дискусійний характер. Проведення практичних робіт буде сприяти більш повному закріпленню теоретичних знань.

На практичні заняття виносяться теми, що потребують детального опрацювання й аналізу для більш глибокого і систематизованого вивчення навчального матеріалу. Окремі питання занять можуть слугувати темами для написання рефератів.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема. Конкурентне середовище підприємства та методи його оцінювання

Мета: ознайомитися з головними напрямками забезпечення конкурентної переваги підприємства, етапами діагностики конкурентного середовища та навчитися будувати конкурентну карту ринку.

Ключові слова: аналітична, експертна, імітаційна, маркетинговий потенціал, конкурентна карта.

Короткі теоретичні відомості

Виділяють три форми організації процесу встановлення діагнозу – аналітичну, експертну й діагностику на моделі, тобто імітаційну.

Результатом діагностики повинен бути діагноз, тобто визначення й опис поточного й перспективного стану конкурентного середовища. На основі встановленого діагнозу маркетинголог розробляє маркетингові заходи для поліпшення чи посилення потенціалу конкурентної переваги підприємства. Організація та проведення діагностики конкурентного середовища здійснюється за допомогою методів й інструментарію маркетингових досліджень, наприклад, з використанням первинних або вторинних досліджень. Постановка діагнозу конкурентного середовища повинна базуватися на порівнянні. Результати діагностики необхідні для формування маркетингової інформації й розробки політики конкуренції підприємства.

Головними напрямками забезпечення конкурентної переваги підприємства є: концентрація ресурсів підприємства для попередження дій конкурентів, утримання ініціативи в конкурентній боротьбі, забезпечення ресурсного потенціалу для досягнення поставлених цілей, розробка гнучкої системи планування діяльності підприємства на ринку шляхом обґрунтування ефективної стратегії взаємодії з конкурентами.

Діагностика конкурентного середовища включає наступні етапи:

- виявлення переліку підприємств, що перебувають на цільовому або новому ринках;
- збір вихідної інформації;
- приведення вартісних і фінансових показників до порівняльного вигляду;
- визначення типу обраного ринку (ринок продавця, ринок покупця);
- розрахунок характеристик, що відображають стан ринку;
- визначення ринкових часток підприємств на кінець базисного й на кінець періоду, що аналізується;
- побудова таблиці ринкових часток підприємств і розрахунок середньої ринкової частки, що припадає на одне підприємство;
- розрахунок узагальнених характеристик інтенсивності конкуренції;
- оцінка ступеня монополізації ринку;
- факторний аналіз динаміки ринкових часток конкурентів;
- вибір виду статистичного розподілу ринкових часток;
- формування груп підприємств, що перебувають на ринку й розрахунок середньої ринкової частки, що припадає на групу;
- розрахунок темпу приросту ринкової частки кожної групи підприємств;
- побудова конкурентної карти ринку.

Діагностика конкурентного середовища вимагає не тільки аналізу стану різних методів і стратегій конкуренції, але й дослідження іміджу товару й іміджу підприємства.

Завдання до теми

1. Підприємство “Кварц” започаткувало новий напрям підприємницької діяльності – виготовлення полімерної плівки виробничого та споживчого призначення. В період підготовки нового виробництва підприємство ретельно вивчало своїх конкурентів, можливу конкурентну позицію на ринку. З цією метою була використана матриця конкурентного профілю, вихідні показники

для формування якої наведено в таблиці 1.1.

На підставі вихідної інформації скласти матрицю конкурентного профілю акціонерного товариства “Кварц” і зробити висновок щодо його конкурентної позиції на ринку.

Таблиця 1.1 - Вихідна інформація для розробки матриці конкурентного профілю

Ключовий чинник успіху	Коефіцієнт вагомості	Рейтинг за окремими показниками, бали			
		АТ “Кварц”	АТ “Полімер”	АТ “Хімполімер”	МП “Полімер-плівка”
Продажна ціна	0,3	3	2	2	2,5
Обсяг продажу продукції	0,3	2,5	2,5	2,1	2,0
Реклама й стимулювання попиту на продукцію	0,3	1,5	2,5	2,2	2,0
Канали збуту продукції	0,1	2,5	3	2,0	1,6

2. На національному і світовому ринку з початку створення успішно діють три вітчизняні корпорації — «Продімпортторг», «Украгроекспорт» і «Укрімпекс». Окремі показники їх конкурентоспроможності на ринку наведені у таблиці 1.2.

Використовуючи вихідні показники таблиці, потрібно розрахувати і порівняти рівень конкурентоспроможності корпорацій «Продімпортторг», «Украгроекспорт» і «Укрімпекс».

Таблиця 1.2 - Вихідні показники для розрахунку рівня конкурентоспроможності

Показник конкурентоспроможності	Коефіцієнт відносної значущості	Рейтинг оцінки окремих показників корпорацій за десятибальною системою		
		«Продімпорт-торг»	«Украгроєкспорт»	«Укрімпекс»
1. Якість і переваги товарів	0,15	5	5	5
2. Асортимент продукції	0,10	9	6	8
3. Ступінь дієвості каналів збуту	0,15	7	4	9
4. Ефективність реклами і стимулювання збуту	0,15	9	5	4
5. Фінансові ресурси	0,20	7	8	7
6. Репутація у споживачів	0,15	7	9	6
7. Можливості в ціновій політиці	0,10	4	4	4
Разом	1,00	48	41	43

Контрольні питання

1. Види діагностики конкурентного середовища.
2. Назвіть методи й інструменти проведення маркетингових досліджень.
3. Назвіть етапи проведення діагностики.
4. Показники, що використовуються при діагностиці конкурентного середовища.
5. Побудова конкурентної карти ринку.

Література: [4, с. 13; 5, с. 21; 7, с. 421; 10 с. 101, 212].

Практичне заняття № 2

Тема. Діагностика конкурентоспроможності підприємства

Мета: ознайомитися з методами оцінювання конкурентоспроможності

підприємства та навчитись оцінювати конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Ключові слова: матричний метод, SWOT-аналіз, ефективна конкуренція, багатокутник конкурентоспроможності.

Короткі теоретичні відомості

Найбільш відомими методиками оцінювання конкурентноздатності є:

- матричний метод (розроблений “Бостонською консалтинговою групою”).

- метод, що використовує як основний підхід оцінку товару/послуги підприємства.

- метод, заснований на теорії ефективної конкуренції.

Відповідно до цієї теорії найбільш конкурентоспроможними є ті підприємства, де найкраще організована робота всіх підрозділів і служб. В основі методу лежить оцінка чотирьох групових показників чи критеріїв конкурентоспроможності:

Перша група – *ефективність виробничої діяльності підприємства:*

- витрати виробництва на одиницю продукції;
- фондвіддача;
- рентабельність товару;
- продуктивність праці.

Друга група – *фінансове становище підприємства:*

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт платоспроможності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт обороту оборотних коштів.

Третя група – *ефективність організації збуту та просування товару:*

- рентабельність продажів;
- коефіцієнт затовареності готовою продукцією;
- коефіцієнт завантаження виробничої потужності;

- коефіцієнт ефективності реклами й коштів стимулювання збуту.

Четверта група – конкурентоспроможність товару:

- якість товару;
- ціна товару.

Розрахунок критеріїв і коефіцієнта конкурентоспроможності підприємства здійснюється за формулою середньої зваженої арифметичної (2.1):

$$K_{\text{КП}} = 0,15 \text{ Э}_{\text{П}} + 0,29 \text{ Ф}_{\text{П}} + 0,23 \text{ Э}_{\text{С}} + 0,33 \text{ К}_{\text{Т}}, \quad (2.1)$$

де: $K_{\text{КП}}$ – коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства;

$\text{Э}_{\text{П}}$ – значення критерію ефективності виробничої діяльності підприємства;

$\text{Ф}_{\text{П}}$ – значення критерію фінансового становища підприємства;

$\text{Э}_{\text{С}}$ – значення критерію ефективності організації збуту і просування товару на ринку;

$\text{К}_{\text{Т}}$ - значення критерію конкурентоздатності товару.

Завдання до теми

1. Житомирське АТ “Фоком” започаткувало новий напрям підприємницької діяльності – виготовлення полімерної плівки виробничого й споживчого призначення. В період підготовки нового виробництва підприємство ретельно вивчало своїх конкурентів, можливу конкурентну позицію на ринку. З цією метою було використано матрицю конкурентного профілю, вихідні показники для формування якої наведено в таблиці 2.1.

На підставі вихідної інформації скласти матрицю конкурентного профілю акціонерного товариства “Фоком” і зробити висновок щодо його конкурентної позиції на ринку.

Таблиця 2.1 - Вихідна інформація для розробки матриці конкурентного профілю

Ключовий чинник	Коеф.	Рейтинг за окремими показниками, бали
-----------------	-------	---------------------------------------

успіху	ваго- мости	АТ “Фоком”	АТ “Полімер”	АТ “Хім- полімер”	МП “Полімер- плівка”
Продажна ціна	0,3	3	2	2	2,5
Обсяг продажу продукції	0,3	2,5	2,5	2	2
Реклама й стимулювання попиту на продукцію	0,3	1,5	2,5	2,0	2,0
Канали збуту продукції	0,1	2,5	3	2	1,5

2. Вихідна інформація щодо показників господарсько-фінансової діяльності окремих підприємств і результатів опитування групи експертів щодо впливу основних аспектів керування підприємствами на рівень їх конкурентоспроможності наведена відповідно в табл. 2.2 і 2.3.

За даними таблиць необхідно:

- аналітично оцінити рівень конкурентоспроможності зазначених підприємств на основі показників їх господарсько-фінансової діяльності в розрахунковому році;
- для кожного підприємства визначити головні недоліки діяльності, що негативно впливають на рівень його конкурентоспроможності;
- запропонувати організаційно-економічні заходи, спрямовані на усунення недоліків діяльності зазначених об'єктів.

Таблиця 2.2 - Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств у розрахунковому році, %

Показник	Виробниче підприємство
----------	------------------------

	«Райдуга»	«Старт»	«Явір»
Рівень використання виробничих потужностей	90	85	95
Частка продукції вироблюваної за довгостроковими договорами	30	60	50
Коефіцієнт відновлення асортименту продукції	20	15	10
Частка продукції, що не має постійного попиту	10	20	20
Рівень продуктивності праці порівняно з галузевим	120	95	105
Рівень плинності кадрів	10	5	15
Обсяг продукції, невиробленої через відсутність матеріальних ресурсів	5	0	10
Ступінь забезпеченості оборотними коштами	80	82	70
Прибутковість реалізованої продукції	12	8	10
Прибутковість власного капіталу	15	20	18

Таблиця 2.3 - Ступінь впливу окремих аспектів керування діяльністю підприємства на його конкурентоспроможність

Аспект керування	Оцінка рівня впливу, бали
Маркетинг і комерційна діяльність	8
Виробничий менеджмент	6
Кадрове забезпечення і керування персоналом	4
Матеріально-технічне забезпечення виробництва	2
Фінансовий менеджмент	10

Контрольні питання

1. Які використовують методи діагностики конкурентоспроможності підприємства?
2. Які недоліки мають методи, що використовуються для діагностики?

3. Який із методів є найбільш ефективним з точки зору визначення конкурентоспроможності.

Література: [1, с. 258; 4, с. 44; 5, с. 28; 11, с. 51].

Практичне заняття № 3

Тема. Визначення конкурентоспроможності продукції підприємства на ринку

Мета: ознайомитися з факторами впливу на конкурентоспроможність продукції, якісними й кількісними параметрами оцінки та навчитись оцінювати рівень конкурентоспроможності продукції.

Ключові слова: товар за задумом, товар у реальному виконанні, товар «з підкріпленням», база для порівняння, функція корисності, диференціація.

Короткі теоретичні відомості

Оцінювання конкурентоспроможності товару здійснюється шляхом зіставлення параметрів аналізованої продукції з параметрами бази порівняння.

Від вибору бази порівняння значною мірою залежить правильність результату оцінювання конкурентоспроможності й прийняті надалі рішення.

Базою порівняння можуть виступати:

- потреба покупців;
- величина необхідного корисного ефекту;
- конкуруючий товар;
- гіпотетичний зразок;
- група аналогів.

При оцінці використовуються диференціальний та комплексний методи оцінки.

Диференціальний метод оцінювання конкурентоздатності заснований на використанні одиничних параметрів аналізованої продукції та бази порівняння і їхньому зіставленні.

Якщо за базу оцінки приймається потреба, розрахунок одиничного

показника конкурентоспроможності здійснюється за формулою (3.1):

$$q_i = \frac{P_i}{P_{io}} \cdot 100\% \quad (3.1)$$

де q_i - одиничний параметричний показник конкурентноздатності за i -м параметром ($i = 1, 2, 3, \dots, n$);

P_i – величина i -го параметра для аналізованої продукції;

P_{io} – величина i -го параметра, при якому потреба задовольняється цілком;

n - кількість параметрів.

Комплексний метод оцінки конкурентноздатності ґрунтується на застосуванні комплексних показників чи зіставленні питомих корисних ефектів аналізованої продукції та зразка.

Розрахунок інтегрального показника конкурентноздатності проводиться за формулою (3.2):

$$K = I_{\text{вн}} \cdot \frac{I_{\text{тп}}}{I_{\text{еп}}} \quad (3.2)$$

де, K - інтегральний показник конкурентоспроможності аналізованої продукції стосовно виробу-зразка;

$I_{\text{еп}}$ – груповий показник за економічними параметрами;

$I_{\text{тп}}$ – груповий показник конкурентоспроможності за технічними параметрами;

$I_{\text{нп}}$ – груповий показник конкурентоспроможності за нормативними параметрами.

За змістом показник K відбиває розходження між порівнюваною продукцією в споживчому ефекті, що припадає на одиницю витрат покупця з придбання, і споживання виробу.

Якщо $K < 1$, то товар, що розглядається, поступається зразку за конкурентоспроможністю, а якщо $K > 1$, то перевершує, при рівній конкурентоспроможності $K = 1$.

Завдання до теми

Мале підприємство “Лотос” освоїло виробництво трьох видів побутової техніки – ваги побутові ВП-1м та НПП-2, ваги підлогові ВПП-10. Достатнє уявлення про їх конкурентоспроможність на вітчизняному ринку дають розрахунки зведених та інтегральних індексів задоволення потреб споживачів.

Розрахувати інтегральний індекс задоволення потреб споживачів за окремими видами побутової техніки і за цим показником визначити вид побутових вагів, який є найбільш конкурентоспроможним на ринку. Необхідні для розрахунків вихідні показники наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Вихідні показники окремих видів побутової техніки

Показники	Коефіцієнт вагомості	Рівень задоволення потреб споживачів, балів*					
		Ваги побутові ВП-1м		Ваги побутові НПП-2		Ваги підлогові ВПП-10	
		Еталон	Виготовлені підприємством	Еталон	Виготовлені підприємством	Еталон	Виготовлені підприємством
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Споживчі</i>							
- надійність	8	8	6,5	7	6,0	8	5,3
- довговічність	9	7	6,1	6	6,1	7	6,2
- зручність користування	6	6	6,4	7	6,4	7	5,8
- дизайн	4	8	7,5	8	7,6	8	6,2

Продовження табл. 3.1

- гарантійне обслуговування	3	8	7,1	8	7,1	7	6,1
- упаковка	2	6	5,5	6	5,6	6	5,8
<i>Економічні</i>							
- продажна ціна	6	6	6,1	7	8,2	7	7,1

- витрати на ремонт	4	6	5,9	6	5,9	5	3,9
- вартість обслуговування	2	5	5,1	7	5,1	7	5,8
- непередбачувані витрати	3	3	2,8	3	2,7	3	2,1

* рівень задоволення потреб споживачів у балах розраховано відносно максимально можливої кількості балів – 10.

Контрольні питання

1. Що може виступати базою для порівняння?
2. За якими групами параметрів проводиться порівняння?
3. Як проводиться оцінка рівня конкурентоспроможності продукції за комплексним методом.

Література: [4, с. 62; 5, с. 37; 10].

Практичне заняття № 4

Тема. Методи оцінювання ринкової вартості підприємства та діагностики майна

Мета: ознайомитися з поняттям ринкової вартості, методикою оцінювання ринкової вартості підприємства та навчитися проводити оцінювання цілісного майнового комплексу.

Ключові слова: стандарти оцінювання, принципи оцінювання, ринкова вартість, сукупна вартість, чиста вартість, витратний підхід, дохідний підхід.

Короткі теоретичні відомості

Розрізняють два способи оцінювання:

- масове оцінювання майна — це визначення вартості майна з використанням стандартної методології та стандартного набору вихідних даних без залучення експертів.

- експертне його оцінювання складається у визначенні оцінної вартості майна експертом згідно з договором із замовником.

У закордонній і вітчизняній практиці найбільшого поширення набули три методи:

1. Метод балансової вартості – базується на використанні відображеної в бухгалтерському балансі підприємства інформації про вартість активів.

Оцінка вартості чистих активів балансовим методом має ряд різновидів:

а) *Оцінка за фактично відображеною вартістю активів*, що отримала найбільше поширення в процесі приватизації державних підприємств для визначення їх початкової ціни при проведенні аукціонів і конкурсів. Розгорнутий алгоритм оцінювання фактично відображеної балансової вартості чистих активів підприємства може бути виражений наступною формулою (4.1):

$$ЧА_{\phi} = ЗВ_0 + НА_0 + НК + НО + З \pm (\Phi A - \Phi З), \quad (4.1)$$

де $ЧА_{\phi}$ — фактично відбивана балансова вартість чистих активів підприємства;

$ЗВ_0$ — залишкова вартість нематеріальних активів, відображених балансом;

$НК$ — вартість незавершених капітальних вкладень;

$НО$ — вартість устаткування, призначеного для монтажу;

$З$ — запаси товарно-матеріальних цінностей, що входять до складу оборотних активів, за фактично відбиваною залишковою вартістю;

ΦA — фінансові активи (грошові активи, дебіторська заборгованість, довгострокові та короткострокові фінансові вкладення й інші їхні види, відбивані у звітному балансі);

$\Phi З$ — фінансові зобов'язання усіх видів (довгострокові й короткострокові фінансові кредити; товарний кредит, внутрішня кредиторська заборгованість).

б) *Оцінка за відображеною вартістю активів* передбачає, що фактично відбивана в балансі вартість окремих груп матеріальних і нематеріальних активів повинна бути скоректована з обліком росту цін на момент проведення оцінки.

Розрахунок відбудовної вартості чистих активів оцінюваного

підприємства здійснюється за формулами (4.2 – 4.3):

$$\text{ЧА}_B = A \pm \Sigma \text{РП}_A - \text{ФЗ}, \quad (4.2)$$

чи

$$\text{ЧА}_B = \text{ЧА}_\phi \Sigma \text{РП}_A, \quad (4.3)$$

де ЧА_B — відображена вартість чистих активів підприємства;

A — загальна вартість активів підприємства за балансовою оцінкою;

РП_A — результати переоцінки окремих видів активів підприємства з урахуванням індексу інфляції;

ФЗ — фінансові зобов'язання підприємства всіх видів, що являють у сукупності суму використовуваного ним позикового капіталу;

ЧА_ϕ — фактично відбивана балансова вартість чистих активів (4.1).

2. Метод ринкової вартості — метод оцінювання за ринковою вартістю корпоративних прав.

Метод витрат доцільно застосовувати насамперед у випадку оцінювання вартості основних засобів. Цей метод, як і метод балансової вартості, ґрунтується на визначенні оновленої вартості активів. На відміну від методу балансової вартості, вартість об'єкта оцінюється методом витрат — це ринкова ціна, яку необхідно сплатити, щоб придбати основні засоби, що характеризуються такими самими параметрами і таким самим ступенем зносу, як і оцінюване майно.

3. Метод капіталізованої вартості – доцільно застосовувати, оцінюючи вартість підприємства як цілісного майнового комплексу, а також корпоративні права підприємства. Цей метод побудований на концепції дійсної вартості майбутнього Cash-flow оцінюваного підприємства. Чистий грошовий потік (Cash-flow) — сума чистого прибутку, всіх видів нарахованої амортизації і приросту наявних засобів за рахунок вивільнення засобів за іншими позиціями балансу. Відповідно до методу капіталізованої вартості вартість об'єкта оцінювання прирівнюється до сумарної дійсної вартості майбутніх чистих грошових потоків (Cash-flow), які можна отримати в результаті експлуатації

підприємства.

Завдання до теми

1. Дохід від експлуатації об'єкта за розрахунком методом прямої капіталізації оцінювач визначив у розмірі 500 000 гривень. Ставка дисконту 15 %. Метод повернення капіталу прямолінійний протягом 4 років. Очікується, що через 4 роки оцінюваний об'єкт буде перепроданий за 50 % його нинішньої вартості. Розрахувати вартість об'єкта й суму відшкодування у зв'язку зі знецінюванням.

2. Об'єкт купується з розстрочкою платежу. Платежі здійснюються протягом 3-х років. Доходи від експлуатації об'єкта очікуються протягом 4 років. Доходи від експлуатації об'єкта очікуються протягом 5-ти років. Величина платежів та доходів наведена в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 - Дані платежів і доходів щодо придбання та експлуатації об'єкта

Рік	Платежі за об'єкт, грн.	Доходи від експлуатації об'єкта, грн.
1	2000000	
2	3000000	1000000
3	5000000	3000000
4		6000000
5		7000000
6		7000000

Розрахувати вартість об'єкту методом капіталізованої вартості (чистої поточної вартості), якщо Ставка дисконту 10 %.

3. Визначити вартість чистих активів підприємства за методом балансової оцінки (за фактично відображеною сукупною вартістю активів, відображеною вартістю активів та за вартістю виробничих активів) виходячи з наступний даних:

- загальна вартість активів підприємства за балансом — 2500 тис. грн;
- результати переоцінки відображених у балансі активів (приріст їх вартості у процесі переоцінки з урахуванням індексу інфляції) — 200 тис. грн;

- реальна вартість непродуктивно використовуваних активів, відображених у балансі — 300 тис. грн;
- реальна вартість активів, що використовуються за договором оперативного лізингу, — 400 тис. грн;
- сума фінансових зобов'язань підприємства всіх видів — 900 тис. грн.

Контрольні питання

1. Стандарти та способи оцінювання майна підприємства.
2. Оцінювання за фактично відбивною вартістю активів.
3. Оцінювання об'єктів за методом аналогів.
4. Оцінювання об'єкта за методом капіталізованої вартості.

Література: [4, с. 118; 5, с. 49; 13, с.126; 17, с. 184].

Практичне заняття № 5

Тема. Діагностика системи управління підприємства

Мета: ознайомитися з принципами побудови ефективної моделі управління, критеріями ефективності прийняття управлінських рішень та навчитися проводити діагностику антикризового управління.

Ключові слова: планування, організація, мотивація, контроль, модель управління, антикризове управління.

Короткі теоретичні відомості

Управлінська діагностика розглядається як дослідницька діяльність, спрямована на встановлення, аналіз та оцінку проблем підвищення ефективності та розвитку системи менеджменту підприємства, а також виявлення головних напрямів їх рішень. Організація такої діяльності передбачає здійснення ряду процедур, що дає змогу отримати необхідну інформацію про проблеми системи управління підприємством.

Можна виділити два основні методичні підходи до проведення управлінської діагностики: пропозиція експертних послуг; «клінічний» підхід.

Вибір методу обстеження визначається його цілями та особливостями

об'єкта дослідження, а також досвідом консультанта. Для обстеження підприємства використовують різноманітні способи і прийоми, а саме: структуровані інтерв'ю, анкетне опитування персоналу з метою виявлення проблемних областей і створення каталогу проблем, робота з документами, різні форми групової роботи з представниками підприємства щодо аналізу основних його проблем тощо. Для підвищення рівня надійності і достовірності даних важливо, щоб виявлені тенденції або закономірності одержали підтвердження з різних джерел.

Діагностування структури управління підприємством проводиться на основі вивчення як формальної структури, так і неформальних зв'язків у ній. Для оцінки формальної структури у статистиці встановлюється її тип, діючий розподіл прав і обов'язків. З урахуванням стратегічних завдань підприємства оцінюється оргструктура у динаміці — як її відповідність поставленим цілям. Велику роль в оцінці оргструктури відіграє вивчення формальних каналів комунікацій.

Аналіз основних проблем підприємства має розглядатись крізь призму таких аспектів його діяльності, як правовий, економічний, соціальний і екологічний. При цьому зовнішні зв'язки підприємства обов'язково аналізують у територіальному розрізі. Підприємство, розміщене у певному регіоні, перебуває у тісному взаємозв'язку з органами місцевої влади і самоврядування, іншими підприємствами регіону. Важливість оцінки раціональності цих зв'язків зумовлена тим, що територія забезпечує підприємство необхідними сировинними, трудовими, земельними та рекреаційними ресурсами. Удосконалення механізму зовнішніх зв'язків у регіоні дає змогу отримати додатковий економічний і соціальний ефект за рахунок створення кластерів, спільних об'єктів інфраструктури, здійснення природоохоронних заходів та ін.

Для оцінки загальних результатів діяльності підприємства використовується, як правило, комплекс критеріїв і показників, які характеризують загальну ефективність діяльності підприємства як міру

досягнення цілей, заради яких воно створено.

Будь-яке підприємство є системою тому, що складається із взаємозалежних елементів, зв'язків, відносин і забезпечує їхню цілісність. Система може знаходитися в стійкому або в хиткому стані. Процеси розвитку економічних систем є періодичними і не завжди керованими. Ускладнення системи організації виробництва вимагає реформування процесу управління, його випереджального розвитку.

Управління складними системами апріорі є антикризовим на всіх етапах функціонування і розвитку, а вміння передбачити чи розпізнати кризу повинне визначати ефективність управлінських рішень.

Антикризове управління можна визначити як систему управлінських заходів і рішень з діагностики, попередження, нейтралізації і здолання кризових явищ та їх причин на всіх рівнях економіки. Воно повинно охоплювати всі стадії розвитку кризового процесу, у тому числі і його профілактику (попередження).

Однією з істотних особливостей кризи і, відповідно, суб'єктивної реакції є фактор часу. Час, як відомо, завжди має економічну ціну, особливо значну в період кризи. Наприклад, оцінка вартості бізнесу, здійснювана за допомогою дисконтування грошового потоку на базі стохастичних моделей для діагностики кризи, її етапів, і оцінка ринкової вартості діючого підприємства включають фактор часу.

Завдання до теми

1. Для оцінки потенційних або реальних управлінських здібностей менеджерів соціологи розробили спеціальну модель, що включає такі якості особистості:

- 1) ділові (освіта, знання і досвід діяльності);
- 2) здібність (організаційний талант, здатність виконувати даний вид роботи);
- 3) культура, освіченість та ерудиція, чесність і порядність;

- 4) характер (воля, активність, самостійність, уміння сприймати критику);
- 5) темперамент (меланхолік, сангвінік, флегматик, холерик);
- 6) спрямованість власних інтересів (матеріальна, соціальна, духовна);
- 7) віковий ценз (молодий, середній, похилий вік);
- 8) здоров'я (гарне, задовільне, погане).

Кожна якість особистості оцінюється за п'ятибальною системою за таких умов: якість відсутня – 1 бал, якість виявляється дуже рідко – 2 бали, якість виявляється середньою – 3 бали, якість виявляється часто – 4, якість виявляється систематично – 5 балів.

У результаті проведеного аналізу, соціологи отримати оцінку ділових якостей керівника підприємства, наведену у таблиці.

За даними таблиці необхідно:

1) розрахувати інтегральний показник (бальний коефіцієнт) ділових якостей менеджера виробничого потенціалу.

2) зробити висновок щодо ділових якостей менеджера, враховуючи, що за вагомістю якостей мінімальне значення інтегрального показника дорівнює 49, середнє – 147, максимальне – 345 балам.

Експерт	Порядковий номер ділових якостей керівника, бали							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1-й	4	3	3	2	4	3	5	4
2-й	4	3	4	2	4	3	5	4
3-й	5	2	4	3	4	3	4	4
4-й	5	2	3	2	5	3	5	5
5-й	4	3	4	2	4	2	5	5
Вагомість якості	10	7	4	8	3	3	6	8

Контрольні питання

1. Види ефективності менеджменту.
2. Види моделей, що використовують при оцінці ефективності

управління.

3. Методи діагностики системи управління.
4. Які методи використовують для визначення економічної ефективності управлінської праці?
5. Визначте складові діагностики антикризового управління.

Література: [4, с. 140; 5, с. 56; 19; 20, с. 133].

Практичне заняття № 6

Тема. Організація та проведення діагностики виробничого потенціалу підприємства

Мета: ознайомитися зі складовими підсистем виробничого потенціалу підприємства, етапами діагностики виробничого потенціалу та методикою оцінки збалансованості виробничої програми та ступеня забезпеченості її ресурсами.

Ключові слова: виробничий потенціал, виробнича програма, виробнича потужність, діагностика виробничого потенціалу.

Короткі теоретичні відомості

Виробничий потенціал - це сукупність виробничих можливостей підприємства, що включає основні фонди, матеріальні запаси, паливно-енергетичне забезпечення. Виділення основних матеріальних, трудових і вартісних факторів, факторів трудомісткості, матеріалоемності, фондоємності, капіталоемності й енергоемності, їх вимір й оцінка дозволяють визначити ємність виробничого потенціалу.

Ступінь використання виробничих потужностей характеризується наступними коефіцієнтами:

$$\text{загальний коефіцієнт} = \frac{\text{фактичний або плановий обсяг виробництва продукції}}{\text{середньорічна виробнича потужність підприємства}}$$

$$\text{інтенсивний коефіцієнт} = \frac{\text{середньоденний випуск продукції}}{\text{середньоденна виробнича потужність підприємства}}$$

$$\text{екстенсивний коефіцієнт} = \frac{\text{фактичний (плановий) фонд робочого часу}}{\text{розрахунковий фонд робочого часу, прийнятий при розрахунку виробничої потужності}}$$

У ході аналізу вивчається динаміка цих показників, виконання плану за їх рівнем й причини змін: наприклад, запровадження в дію нових і реконструкція старих підприємств, технічне переоснащення виробництва, скорочення виробничих потужностей.

Також аналізується рівень використання виробничих площ підприємства: випуск продукції в грн. на 1 м² виробничої площі.

Одним із найважливіших факторів, що впливає на ефективність використання основних засобів (ОЗ), є поліпшення використання виробничих потужностей підприємства і його підрозділів. Щоб установити взаємозв'язок між фондівіддачею й виробничою потужністю, використовують наступну факторну модель (6.1):

$$\Phi_B = \frac{ВП}{ВП_{OC}} \cdot \frac{ВП_{OC}}{W} \cdot \frac{W}{OC_a} \cdot \frac{OC_a}{OC}, \quad (6.1)$$

де ВП – обсяг продукції, прийнятий для розрахунку;

ВП_{ОЗ} – основна (профільна) продукція підприємства;

W – середньорічна виробнича потужність;

О_а – середньорічна вартість технологічного устаткування;

ОС – вартість основних засобів.

Дана формула дозволяє визначити вплив на динаміку фондівіддачі зміни рівня спеціалізації підприємства (ВП/ВП_{ОЗ}); коефіцієнта використання виробничої потужності (ВП_{ОЗ}/W); фондівіддачі активної частини ОС, обчисленої за виробничою потужністю (W/О_а); частки активної частини фондів у загальній їх вартості (О_а/ОС).

Ефективність використання основних фондів характеризують два основні показники: фондівіддача та фондомісткість.

Для узагальненої характеристики ефективності використання основних фондів підприємства користуються показником рентабельності основних

фондів.

Крім того, доцільним буде підрахунок умовної економії основних фондів (6.2):

$$\pm E_{\text{оснф}} = \text{СВОФ}_{\text{кп}} - \text{СВОФ}_{\text{нп}} \times I_{\text{ВП}}, \quad (6.2)$$

де $\pm E_{\text{осн.ф.}}$ — умовна економія (перевитрата) основних фондів підприємства;

СВОФ_{пп} та СВОФ_{кп} — відповідно середньорічна вартість основних фондів підприємства на першій та останній роки періоду, що його аналізують (з урахуванням не тільки власних, а й орендованих основних засобів, та виключенням законсервованих, зданих в оренду та резервних основних фондів);

$I_{\text{вп}}$ — індекс обсягу виробництва продукції за цей період.

Діагностика виробничого потенціалу підприємства передусім пов'язана з моніторингом наявної виробничої програми з метою її ресурсного обґрунтування відносно до виробничої потужності та потреб ринку в продукції, яка виготовляється підприємством. Великого значення в цьому зв'язку набуває обґрунтування забезпеченості виробничої програми трудовими і сировинними ресурсами.

Ступінь забезпеченості трудовими ресурсами оцінюється шляхом розрахунку чисельності персоналу, для чого попередньо складають баланс робочого часу одного облікового працівника, виходячи з графіку його роботи, тобто розраховують ефективний фонд роботи одного облікового працівника.

Ресурсне обґрунтування виробничої програми підприємства також включає оцінку ступеня витратності виробництва за показником собівартості виготовленої продукції. Розрахунки собівартості обсягу виробленої продукції та одиниці продукції здійснюються шляхом підсумовування всіх витрат, які виникають в ході виробництва та реалізації продукції

Завдання до теми

1. Визначити перспективну та додаткову потребу в основних виробничих

фондах на основі питомої фондомісткості робіт і підтвердити наявність відхилень у порівнянні з методом розрахунку за усередненою фондомісткістю продукції, якщо верстатоемність одиниці виробу: $SE_A = 0,3$ год; $SE_B = 0,5$ год; $SE_C = 0,7$ год. Річний обсяг виробництва: $Q_A = 60$ тис. од.; $Q_B = 20$ тис. од.; $Q_C = 90$ тис. од. Ціна одиниці продукції: $Ц_A = 6$ грн; $Ц_B = 8$ грн; $Ц_C = 5$ грн., середньорічна вартість основних виробничих фондів $ОПФ_C = 728$ тис. грн. У перспективі обсяг виробництва зміниться: $Q_{A1} = 70$ тис. од.; $Q_{B1} = 30$ тис. од.; $Q_{C1} = 80$ тис. од.

2. Середньоспискова чисельність працівників будівельно-монтажної фірми у звітному році склала 500 чоловік. Протягом року було звільнено 95 чоловік. Визначити втрати фірми від плинності кадрів і зменшення обсягу робіт, якщо середньоденний виробіток одного робітника склав 150 грн, фактична кількість робочих днів у звітному періоді склала 240, а середня кількість робочих днів одного робітника до звільнення – 120.

3. Розрахувати частку приросту товарної продукції та умовне вивільнення персоналу на підставі інформації таблиці 6.1.

Таблиця 6.1 – Вихідна інформація для аналізу

Показник	Планове значення	Фактичне значення
Чисельність персоналу, осіб	100	95
Середня продуктивність праці, тис. грн/особу	950	1000
Товарна продукція, тис. грн	900	980

Контрольні питання

1. Які показники характеризують ефективність використання основних фондів і які фактори впливають на цю ефективність?
2. Показники, що використовують для характеристики руху робочої

сили.

3. Визначення резерву зростання обсягу виробництва за рахунок зростання чисельності персоналу.

Література: [2, с. 146, 156; 4, с. 156; 5, с. 44; 7, с. 163; 14, с. 129, 178; 20, с. 102].

Практичне заняття № 7

Тема. Оцінка фінансового стану підприємства

Мета: ознайомитися та засвоїти методологічні основи фінансової діагностики на підприємствах.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, чистий робочий капітал, фінансові коефіцієнти, фінансова стійкість, фінансове планування.

Короткі теоретичні відомості

Найбільш повним узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок чи нестача джерел засобів для формування запасів, що отримують у вигляді різниці величини джерел засобів і величини запасів. При цьому мається на увазі забезпеченість визначеними видами джерел (власними, кредитними й іншими позиковими), оскільки достатність суми всіх можливих видів джерел (включаючи кредиторську заборгованість та інші короткострокові пасиви) гарантована тотожністю підсумків активу й пасиву балансу.

Для характеристики джерел формування запасів використовується кілька показників, що відбивають різний ступінь охоплення різних видів джерел:

- наявність власних оборотних коштів;
- наявність довгострокових джерел формування запасів;
- загальна величина основних джерел формування запасів.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування:

- надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних коштів;
- надлишок (+) чи нестача (-) довгострокових джерел формування запасів;

- надлишок (+) чи нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів;

Обчислення трьох показників забезпеченості запасів джерелами їхнього формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації за ступенем їхньої стійкості. Можна виділити чотири типи фінансових ситуацій:

- 1) абсолютна стійкість фінансового стану;
- 2) нормальна стійкість фінансового стану;
- 3) хиткий фінансовий стан;
- 4) кризовий фінансовий стан.

Для визначення фінансової стійкості підприємства в процесі аналізу оперують системою певних коефіцієнтів (склад цієї системи можна доповнювати чи скорочувати залежно від мети конкретних обставин). Основні з коефіцієнтів, що можуть бути використані, наступні:

- коефіцієнт фінансової автономії = власні кошти : валюта балансу;
- коефіцієнт фінансової залежності = позикові кошти : валюта балансу;
- коефіцієнт фінансового ризику = позиковий капітал : власний капітал;
- коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами = (власний капітал – необоротні активи) : оборотні активи;
- коефіцієнт фінансової стабільності = власний капітал : позиковий капітал;

Слід зауважити, що оцінювати фінансову стійкість за кожним з коефіцієнтів неможливо, тому що їх рівень залежить від структури майна і специфіки діяльності підприємства, а зростання (зниження) необов'язково означає поліпшення (погіршення) фінансової стійкості підприємства.

Якщо уважно вивчити економічний зміст коефіцієнтів, то можна помітити, що всі вони є ніби похідними величинами від співвідношення власних та позикових коштів. Тому нині з усього набору традиційних показників фінансової стійкості можна обмежитися двома такими: коефіцієнт співвідношення власних і позикових (залучених) коштів та коефіцієнт

забезпечення власними коштами.

Одним із варіантів аналізу, що дозволяє отримати комплексну оцінку фінансового стану підприємств і провести їхнє порівняння, є рейтинговий метод. Рейтинг – це метод порівняльної оцінки діяльності декількох підприємств. Підсумкова рейтингова оцінка враховує усі найважливіші параметри (показники) фінансово-господарської та виробничої діяльності підприємства, тобто господарської активності в цілому. При її побудові використовуються дані про виробничий потенціал підприємства, рентабельності його продукції, ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, стан і розміщенні засобів, їх джерелах та інші показники.

У таблиці 7.1 наведено зразковий набір вихідних показників для загальної порівняльної оцінки.

Таблиця 7.1 – Система вихідних показників для рейтингової оцінки

I група	II група	III група	IV група
Показники оцінки прибутковості господарської діяльності	Показники оцінки ефективності керування	Показники оцінки ділової активності	Показники оцінки ліквідності і фінансової стійкості

Запропонована система показників базується на даних публічної звітності підприємств. Ця вимога робить оцінку масовою, дозволяє контролювати зміни у фінансовому стані підприємства всіма учасниками економічного процесу. Вона також дозволяє оцінити результативність і об'єктивність самої методики комплексної оцінки.

Завдання до теми

1. Фінансові дані компанії “Атом” за 2008 та 2009 (у тис. грн) подано в таблиці 7.2:

Таблиця 7.2

Показник	2008	2009
Виторг від реалізації	3,800	4,200
Амортизація за період	150	150

Вартість проданих товарів (без амортизації)	1,540	1,620
Інші витрати	110	98
Процентні платежі	95	95
Кошти	1,050	1,200
Рахунку до отримання	860	650
Короткострокові векселі до сплати	140	140
Довгостроковий кредит	4,200	3,200
Основні кошти	5,800	5,880
Рахунку до сплати	840	960
Товарно-матеріальні запаси	1,950	2,100
Ставка податку на прибуток	30%	30%

Використовуючи наведені дані, розрахуйте:

- значення чистого прибутку за 2009 рік;
- величину власного капіталу підприємства на кінець 2009 року;
- величину грошового потоку від основної діяльності підприємства за 2009 рік;
- прибутковість (рентабельність) продажів за 2009 рік;
- оборотність дебіторської заборгованості за 2009 рік;
- коефіцієнт поточної ліквідності на кінець 2009 року.

2. Баланс і звіт про прибуток компанії “Озон” за останній рік наведено нижче у вигляді наступних двох таблиць 7.3 та 7.4.

Таблиця 7.3

Баланс підприємства	01.01.2008	01.01.2009
1	2	3
АКТИВИ		
<i>Оборотні кошти</i>		
Кошти	17,438	171,154
Ринкові цінні папери	54,200	14,200
Дебіторська заборгованість	270,600	279,000
Векселя до отримання	47,400	42,800
Товарно-матеріальні кошти	51,476	36,456
Попередньо оплачені витрати	11,000	10,000
Оборотні кошти, усього	452,113	553,610
<i>Основні засоби</i>		
Будинки, спорудження, устаткування (залишкова	266,518	251,396

вартість)		
Інвестиції	15,000	15,000
Нематеріальні активи	39,000	34,000
Основні засоби, усього	320,518	300,396
<i>Активи, усього</i>	772,631	854,006
ПАСИВИ		
<i>Зобов'язання</i>		
Короткострокові заборгованості, усього	281,492	332,788
Облігації до сплати, 14 %	80,000	80,000
Довгостроковий банківський кредит, 16 %	15,000	10,000
Відстрочений податок на прибуток	5,600	4,400

Продовження табл. 7.3

1	2	3
Зобов'язання, усього	382,092	427,188
<i>Власний капітал</i>		
Привілейовані акції, номінал \$10, 12%	30,000	30,000
Звичайні акції, номінал \$12	288,000	288,000
Додатковий сплачений капітал	12,000	12,000
Нерозподілений прибуток	60,539	96,818
Власний капітал, усього	390,539	426,818
<i>Пасиви, усього</i>	772,631	854,006

Таблиця 7.4

Звіт про прибуток за	2008 рік
Виторг	1,860,000
Собівартість проданих товарів	1,503,802
Валовий дохід	356,198
Адміністративні витрати	148,800
Маркетингові витрати	111,600
Операційний прибуток	95,798
Прибуток/збиток від продажу активів	4,360
Дивіденди отримані	3,400
Прибуток до сплати відсотків і податків	103,558
Відсоткові платежі	15,160
Прибуток до податку на прибуток	88,398
Податок на прибуток	26,520
Чистий прибуток	61,879

Розрахуйте і дайте інтерпретацію значень наступних коефіцієнтів, з огляду на середньогалузеві показники.

Показник	Середні по галузі
----------	-------------------

Коефіцієнт поточної ліквідності	1.45
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1.20
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0.44
Середній період погашення дебіторської заборгованості	45 днів
Оборотність товарно-матеріальних запасів за собівартістю	22 обороти
Середній період погашення кредиторської заборгованості	33 дні

Контрольні питання

1. Які показники використовують для характеристики джерел формування запасів?
2. Назвіть чотири типи фінансових ситуацій.
3. Які показники характеризують фінансову стійкість підприємства?
4. Основні показники платоспроможності та ліквідності підприємства.
5. Рейтингова оцінка стану підприємства.

Література: [4, с. 190; 5, с. 63; 14, с. 273, 312; 15; 16, с. 36; 1720, с. 147]

Практичне заняття № 8

Тема. Оцінка та діагностика економічної безпеки підприємства

Мета: ознайомитися з поняттям економічної безпеки на підприємствах і методологічною основою її оцінки.

Ключові слова: оцінка рівня економічної безпеки, інтегральний показник економічної безпеки, управління економічної безпекою.

Короткі теоретичні відомості

Метою моніторингу економічної безпеки підприємства є діагностика його стану за системою показників, що враховують специфічні галузеві особливості, найбільш характерні для даного підприємства і ті, що мають для останнього важливе стратегічне значення.

Для використання даної методики та побудови системи кількісних і якісних показників економічної безпеки на рівні підприємства, необхідно до неї включити наступні головні індикатори (звичайно, даний перелік вимагає його конкретизації для кожного виду виробництва, ранжирування показників на

основні та другорядні):

а) індикатори виробництва:

б) фінансові індикатори:

в) соціальні індикатори:

Стосовно специфіки підприємства i , відповідно, фактичних і нормативних значень його техніко-економічних показників та величини їх відхилення від бар'єрних (граничних) значень індикаторів економічної безпеки стан цього підприємства можна характеризувати як:

а) *нормальне*;

б) *передкризове*;

в) *кризове*;

г) *критичне*.

Рівень економічної безпеки підприємства (організації) пропонується оцінювати на підставі визначення сукупного критерію через зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються за допомогою порівняння можливої величини завданої шкоди підприємству та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді. Сукупний критерій економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання ($k_{себ}$) можна розрахувати, користуючись формулою (8.1):

$$k_{себ} = \sum_{i=1}^n k_i d_i, \quad (8.1)$$

де k_i — величина окремого (поодинокого) критерію за i -ю функціональною складовою;

d_i — питома вага значущості i -ї функціональної складової;

n — кількість функціональних складових економічної безпеки підприємства.

З досвіду понад 50-ти підприємств України, питома вага значущості функціональних складових економічної безпеки становить:

- у промисловості $\Rightarrow$ [фінансова, інтелектуальна і техніко-технологічна

складові] — 0,2; [інформаційна складова] — 0,15; [політико-правова та екологічна складові] — 0,1; [силова складова] — 0,05;

- у сільському господарстві $\Rightarrow$ [техніко-технологічна складова] — 0,3; [фінансова та екологічна складові] — 0,2; [інтелектуальна і політико-правова складові] — 0,1; [інформаційна та силова складові] — 0,05;

- торгівлі $\Rightarrow$ [фінансова складова] — 0,3; [інформаційна складова] — 0,2; [техніко-технологічна складова] — 0,15; [інтелектуальна, політико-правова та силова складові] — 0,1; [екологічна складова] — 0,05.

Отже, у названих галузях економіки найбільша значущість становить 0,3, а найменша — 0,05.

Оцінка рівня економічної безпеки здійснюється порівнюванням розрахункових значень $k_{себ}$ із реальними величинами цього показника по підприємству (організації), що аналізується, а також (коли це можливо) по аналогічних суб'єктах господарювання відповідних галузей економіки.

Після розрахунку впливу функціональних складових на зміну $k_{себ}$ здійснюється функціональний аналіз заходів з організації необхідного рівня економічної безпеки за окремими складовими з використанням відповідного алгоритму.

Результати функціонального аналізу оформляються у вигляді спеціальної таблиці-карти. Заповнюючи таку таблицю-карту, негативні явища, що впливають одразу на кілька складових економічної безпеки, враховують окремо для кожної з них, натомість вартість заходів, які повторюються стосовно різних функціональних складових, ураховується в бюджеті підприємства (організації) лише один раз.

Завдання до теми

1. Величина дебіторської заборгованості підприємства “Промінь” на початок розрахункового року становила 200 тис. грн. Підприємство боржник обіцяє повернути борг до кінця поточного року або ж розплатитися за нього власною продукцією на суму 70 тис. грн. Фірма-посередник пропонує передати

за продукцію підприємства-боржника фірмі “Промінь” 18000 компенсаційних сертифікатів вартістю 4,16 грн. кожний. Номінальна ціна одного компенсаційного сертифіката на приватизаційному аукціоні становить 10 грн. На найближчий приватизаційний аукціон має бути запропоновано 12 % акцій підприємства боржника на загальну суму 180 тис. грн.

Факторинговий відділ комерційного банку “Комерсбанк” пропонує викупити боргові зобов’язання фірми-боржника. При цьому факторинговий відсоток складе 20. Консалтингова фірма “Крона” вважає достатньо дієвою систему штрафних санкцій, яка дорівнювала б нормативній рентабельності продукції (відсотка інфляції або середньої банківської ставки по вкладах грошових коштів). Досягнутий рівень рентабельності продукції становить 50 %, рівень інфляції за рік – 40 %, середній банківський відсоток по грошових вкладах – 35 %.

Необхідно економічно обґрунтувати можливі варіанти покриття дебіторської заборгованості та вибрати кращий з них.

Контрольні питання

1. Види загроз економічній безпеці підприємства.
2. Показники та індикатори економічної безпеки.
3. Оцінка економічної безпеки.
4. Зміст та послідовність проведення діагностики.

Література: [4, с. 249; 5, с. 73; 7, с. 466; 8; 9; 20, с. 161].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ансофф И. Стратегическое управление/ Под ред. Л. И. Евенко - Пер. с англ. - М.: Экономика, 1989. – 360 с.
2. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 215 с.
3. Бланк И.А. Управление активами. – К.: Ника-Центр, 2000 – 720 с.
4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
5. Євдокимова Н.М., Задорожна М.В. Економічна діагностика. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення. – К.: КНЕУ, 2005. – 110 с.
6. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. - Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.: іл.
7. Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2005. – 431 с.
8. Економічна безпека: Навч. посіб. / За ред. З.С. Варналія – К.: Знання, 2009. – 647 с.
9. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2009. – 252 с.
10. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. / Под общ. ред. и вступ. ст. Е.М. Пеньковой. – М.: Прогресс, 1990. – 736 с.
11. Максимова И. Оценка конкурентоспособности промышленного предприятия // Маркетинг. – 1996. - № 3. – С. 51-56
12. Нестеренко Ж.К., Череп А.В. Економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. – К.: ЦНЛ, 2005. – 122 с.
13. Оценка имущества и имущественных прав в Украине. Монографія / Н. Лебедь, А. Мендрул, В. Карцев; Под ред. Н. Лебедь. – К.: Принт-Експресс,

2002. – 688 с.

14. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. – 3-тє вид. – К.: Знання, 2007. – 668 с.

15. Савчук В.П. Финансовая диагностика и мониторинг деятельности предприятия. – К.: Издательский дом "Максимум", 2004. – 236 с..

16. Сідун В.А., Чирва Ю.Є. Діагностика фінансової кризи підприємства в умовах соціально-економічної перебудови // Регіональні перспективи. – 2004. – №3-5 (40-42). – С. 36.

17. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

18. Томилов В.В. Культура предпринимательства. - СПб: Издательство «Ритер», 2000. – 368 с.: ил.

19. Управление организацией: Ученик / Под ред. А.Г. Поршнева, З.П. Румянцевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 669 с.

20. Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.

21. Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Темченко А.Г. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства. – К.: Кондор, 2005. – 238 с.

Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни
“Економічна діагностика” для студентів денної та заочної форм навчання зі
спеціальності 7.050107 – “Економіка підприємства”

Укладач: асист. Д. Б. Лозовик

Відповідальний за випуск доц. В.Є. Черніченко

Підп. до др. _____. Формат 60x84 1/16. Папір тип. Друк ризографія.

Ум. друк. арк. _____. Наклад _____ прим. Зам. № _____. Безкоштовно.

Видавничий відділ КДУ імені Михайла Остроградського
39600, м. Кременчук, вул. Першотравнева, 20